

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра міжнародних комунікацій та політичного аналізу

СИЛАБУС

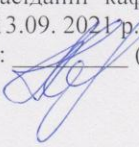
МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

з підготовки	магістра
галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійна програма	Міжнародні відносини, Міжнародна інформація та суспільні комунікації

Силабус розроблено на основі Програми нормативно навчальної дисциплін “Міжнародні системи та глобальний розвиток”, Стандарту вищої освіти України для магістрів спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Розробник: Тихомирова Є.Б.

Силабус навчальної дисципліни “Міжнародні системи та глобальний розвиток” затверджено на засіданні кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, протокол № 2 від 13.09.2021 р.

Завідувач кафедри: (Карпчук Н.П.)

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання Кількість кредитів: 5 ІНДЗ: €	29 «Міжнародні відносини» 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Міжнародні відносини Міжнародна інформація та суспільні комунікації магістр	Нормативна Рік підготовки: 1 Семестр: 1,2 Лекції : 40 годин Семінари: 30 годин Консультації – 10 годин Самостійна робота – 70 годин Вид контролю: 1 семестр – екзамен 2 семестр – екзамен

II. Інформація про викладача

Тихомирова Євгенія Борисівна
Доктор політичних наук
Професор
Професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу
Контактна інформація (номер мобільного зв'язку - 0504350123, електронна адреса - yevgenia.tyhomirova@vnu.edu.ua)
Дні занять (http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi)

III. Опис дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток» є розгляд закономірностей становлення, функціонування та зміни міжнародних систем, дій та взаємодій міжнародних систем різних рівнів та структур у конкретних проявах в умовах глобального розвитку і в контексті світового політичного процесу.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток» є підготовка фахівців, здатних виконувати висококваліфіковану аналітичну, організаційну, дослідницьку та викладацьку роботи в галузі міжнародних відносин та зовнішньополітичної діяльності.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

Критерії та показники оцінювання компетенції

Знання: особливості та основні напрями системного підходу до дослідження міжнародних відносин; закономірності та головні тенденції глобального розвитку; зміст сучасних наукових поглядів на характер глобалізації, на сучасний глобальний розвиток та процеси, що відбуваються на глобальному, регіональному та локальному рівнях в різних країнах та регіонах.

Уміння: застосовувати отримані знання для вирішення практичних завдань, пов'язаних із здійсненням зовнішньополітичного курсу України, зміцненням її міжнародного авторитету та позицій на світовій арені в рамках своєї професійної діяльності; оцінювати та прогнозувати конкретну ситуацію в міжнародних відносинах, світовій політиці з метою захисту державних інтересів та підвищення міжнародного авторитету України.

Навички: збирати, узагальнювати та аналізувати міжнародну інформацію і давати оцінку міжнародної обстановки, подіям у внутрішньополітичному житті зарубіжних країн та їх зовнішньополітичної діяльності; використовувати раціональні методи пошуку, відбору та використання інформації, здійснювати її перевірку та класифікувати джерела; орієнтуватися у літературі за фахом.

Досвід діяльності: проводити лекційну роботу; на практиці застосовувати знання і навички наукової організації праці у галузі міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії..

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Міжнародні системи

Тема 1. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження. Система наук про міжнародні відносини. Основні наукові школи дослідження міжнародних відносин. Структурні елементи дисципліни. Завдання і структура курсу. Сутність і основні характеристики системності. Системні функції в науці. Термінологічний апарат системної теорії. Міжнародні відносини крізь призму системності. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин.

Тема 2. Концептуально-теоретичні засади системних досліджень та системний підхід до аналізу міжнародних відносин. Підходи до дослідження міжнародних систем. Динаміка міжнародних систем. Концепції міжнародних систем. Теорії міжнародного порядку.

Тема 3. Структура і функції міжнародних систем. Структура і процес у міжнародній системі. Структура міжнародних систем. Природа елементів. Стабільність та безпека міжнародних систем. Середовище системи міжнародних відносин. Поняття міжнародного середовища. Внутрішнє та зовнішнє середовище. Теорії міжнародного середовища. Географічне середовище. Геополітика та геостратегія. Соціальне середовище.

Тема 4. Структурні рівні системи міжнародних відносин. Багаторівневість системи міжнародних відносин. Структурні рівні системи міжнародних відносин (глобальний рівень; регіональний та субрегіональний рівні; рівень двосторонніх відносин; національний рівень). Транснаціональний рівень міжнародних відносин.

Змістовий модуль 2. Історія міжнародних відносин у контексті системного аналізу

Тема 5. Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин. Системність Довестфальського світоустрою. Закони функціонування та трансформації міжнародних систем. Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки. Виникнення явища міжнародних відносин. Початок поділу взаємодій на внутрішні та зовнішні. Формування міжнародного життя та міжнародної політики. Виникнення інституту держави. Близькосхідна стародавня система міжнародних відносин. Далекосхідна система. Антична Середземноморська система міжнародних відносин. Європейська середньовічна система міжнародних відносин.

Тема 6. Вестфальська світополітична модель світу. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин: основні характеристики. Основні принципи нових міжнародних відносин. Формування і розвиток європоцентристського світу. Віденська міжнародна система. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин. Формування регіональних підсистем міжнародних відносин. Головні характеристики Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин

Тема 7. Постбіполярна міжнародно-політична система. Формування нової системи міжнародних відносин. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи. Структурно-функціональні атрибути сучасної міжнародної системи. Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.

Тема 8. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин. Проблема визначення національних інтересів України. Пріоритетні напрями зовнішньої політики України. Стратегічне партнерство в зовнішній політиці України. Геополітичний простір України. Вплив міжнародних регіонів на формування зовнішньої політики України. Україна в європейському просторі. Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України. Україна в інтеграційних процесах. Безпека України: чинники нестабільності. Україна в системі європейської безпеки.

Змістовий модуль 3. Глобалізація та глобалізм у сучасному світі

Тема 9. Особливості глобалізації та її наслідки. Поняття глобалізації. Прояви глобалізації. Об'єктивна природа глобалізації. "Суб'єктивізм" глобалізації. Амбівалентний характер глобалізації

Тема 9. Особливості глобалізації та її наслідки. Поняття глобалізації.	8	2	2		4	
Тема 10. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її формування.	10	2	2	2	4	
Тема 11. Глобалізм – неоліберальна концепція глобалізації.	8	2	2		4	
Тема 12. Альтерглобалізм як альтернатива глобалізму.	10	2	2	2	4	
Тема 13. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації.	9	2	2	1	4	
Змістовий модуль 4. Глобальне управління та держава в умовах глобалізації						
Тема 14. Глобальне управління і підходи до його реалізації.	9	2	2		5	
Тема 15. Національна держава в умовах глобалізації.	9	2	2		5	
Тема 16. Глобальний розвиток Європи.	8	2		1	5	
Разом за змістовим модулем 3-4	64	18	14	5	35	2
Усього годин	150	36	30	10	70	4

5. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ

Семінар 1. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження.

1. Система наук про міжнародні відносини.
2. Основні наукові школи дослідження міжнародних відносин.
3. Структурні елементи дисципліни. Завдання і структура курсу.
4. Сутність і основні характеристики системності. Системні функції в науці.
5. Термінологічний апарат системної теорії.
6. Міжнародні відносини крізь призму системності.
7. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин

Тема 2. Концептуально-теоретичні засади системних досліджень та системний підхід до аналізу міжнародних відносин.

1. Підходи до дослідження міжнародних систем.
2. Динаміка міжнародних систем.
3. Концепції міжнародних систем.
4. Теорії міжнародного порядку.

Тема 3. Структура і функції міжнародних систем.

1. Структура і процес у міжнародній системі.
2. Структура міжнародних систем. Природа елементів
3. Стабільність та безпека міжнародних систем.
4. Середовище системи міжнародних відносин.
5. Внутрішнє та зовнішнє середовище.
6. Географічне середовище. Соціальне середовище.
7. Геополітика та геостратегія.

Тема 4. Структурні рівні системи міжнародних відносин.

1. Багаторівневність системи міжнародних відносин.
2. Структурні рівні системи міжнародних відносин : глобальний рівень; регіональний та субрегіональний рівні;
3. Рівень двосторонніх відносин; національний рівень.
4. Транснаціональний рівень міжнародних відносин.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

Тема 5. Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин.

1. Системність Довестфальського світоустрою.
2. Закони функціонування та трансформації міжнародних систем.
3. Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки.
4. Близькосхідна стародавня система міжнародних відносин.
5. Антична Середземноморська система міжнародних відносин.
6. Європейська середньовічна система міжнародних відносин.

Тема 6. Вестфальська світополітична модель світу.

1. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин: основні характеристики.
2. Основні принципи нових міжнародних відносин. Формування і розвиток європоцентристського світу.

3. Віденська міжнародна система.
4. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин.
5. Формування регіональних підсистем міжнародних відносин.
6. Головні характеристики Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин

Тема 7. Постбіполярна міжнародно-політична система.

1. Формування нової системи міжнародних відносин.
2. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи.
3. Структурно-функціональні атрибути сучасної міжнародної системи.
4. Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин.
5. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин.
6. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.

Тема 8. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин.

1. Проблема визначення національних інтересів України.
2. Пріоритетні напрями зовнішньої політики України.
3. Стратегічне партнерство в зовнішній політиці України.
4. Геополітичний простір України.
5. Вплив міжнародних регіонів на формування зовнішньої політики України.
6. Україна в європейському просторі.
7. Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України.
8. Україна в інтеграційних процесах.
9. Безпека України: чинники нестабільності. Україна в системі європейської безпеки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ГЛОБАЛІЗМ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тема 9. Особливості глобалізації та її наслідки. Поняття глобалізації.

1. Прояви глобалізації.
2. Об'єктивна природа глобалізації.
3. "Суб'єктивізм" глобалізації.
4. Амбівалентний характер глобалізації

Тема 10. Теоретичне осмислення глобалізації та механізмів її формування.

1. Етапи осмислення глобалізації.
2. Класичні уявлення про глобалізацію.
3. Марксистське бачення глобалізації.
4. Теорія модернізації та глобалізація.
5. Теорії глобалізації.

ТЕМА 11. Глобалізм – неоліберальна концепція глобалізації.

1. Форми осмислення глобалізації. Теорія та ідеологія.
2. Термінологічний аналіз ідеологем глобалізації.
3. Глобалізм – неоліберальна концепція глобалізації.
4. „Вашингтонський консенсус” як базова доктрина ліберального трактування глобалізації.
5. „Поствашингтонський консенсус”.
6. Структура ідеології глобалізму.
7. Роль держави в концепціях глобалізму.

ТЕМА 12. Альтерглобалізм як альтернатива глобалізму.

1. Альтерглобалізм як альтернатива глобалізму.
2. Історія виникнення та розвитку альтерглобалістського руху.
3. Особливості соціально-політичної бази альтерглобалізму.
4. Зміст ідеології альтерглобалізму.
5. Роль держави в концепціях альтерглобалізму.

ТЕМА 13. Формування іміджу глобалізації та транснаціональної ідентифікації.

1. Актуалізація іміджевого контексту глобалізації.
2. Дискурсивні моделі глобалізації. Дискурсивний аналіз сформованих у громадській думці розуміння глобалізації.
3. Світова громадська думка про глобалізацію та її наслідки.
4. Глобалізація очима української громадськості.
5. Імідж глобалізації та проблеми його коректування.
6. Проблема транснаціональної ідентичності в сучасній науці.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ГЛОБАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Тема 14. Глобальне управління і підходи до його реалізації.

1. Особливості глобального управління.
2. Парадигми глобального управління.
3. Суб'єкти і об'єкти глобального управління.
4. Архітектура глобального управління.

Тема 15. Національна держава в умовах глобалізації.

1. Вплив глобалізації на національну державу.
2. Механізм впливу глобалізації на суверенітет і функції національної держави.
3. Напрями розвитку національної держави в умовах глобалізації.
4. Соціальні функції держави і глобалізація.

Тема 16. Глобальний розвиток Європи.

1. Глобалізація європейських країн.
2. Економічна глобалізація Європи.
3. Соціально-політичні наслідки глобалізації.
4. Вплив глобалізації на європейські держави добробуту.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Тематика рефератів (ІРС 1)

1. Близькосхідна стародавня система міжнародних відносин.
2. Антична Середземноморська система міжнародних відносин.
3. Вестфальська система міжнародних відносин
4. Віденська міжнародна система.
5. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин.
6. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин
7. Монополярна система міжнародних відносин
8. Біполярна система міжнародних відносин
9. Мультиполярна система міжнародних відносин
10. Постполярна система міжнародних відносин

7. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ 2)

Варіант 1

Проаналізувати діяльність організацій, що здійснюють глобальне регулювання, використовуючи запропоновані нижче адреси їхніх сайтів і публікації у друкованих ЗМІ. Підготувати інформаційну довідку з проблем діяльності одної з таких організацій.

Організації, здійснюючі глобальне регулювання

1. НАФТА (NAFTA). – http://www.nafta-sec-alena.org/DefaultSite/index_e.aspx.
2. Європейський союз (European Union). – <http://europa.eu.int>.
3. НАТО (NATO). – <http://www.nato.int>.

4. Група 77. – <http://www.g77.org>.
5. Організація економічного співробітництва та розвитку. – <http://www.oecd.org/home>.
6. NGO global network (Глобальна мережа НУО). – <http://www.ngo.org>.
7. Матеріали Великої вісімки. – а. <http://www.g8online.org/> - сайт є фактично каталогом систематизованих і анотованих посилань на різні матеріали про програми, саміти Великої вісімки; б. <http://www.library.utoronto.ca/g7/> - архів документів про діяльність Великої вісімки (новини, тексти заявлених, рішення за підсумками зустрічей, статті дослідження Великої вісімки), посилання на інші сайти Великої вісімки. Є розділ сайту на російській мові.
8. Група Всесвітнього банку в Україні. – <http://www.worldbank.org.ua>.
9. Група Всесвітнього банку. – <http://www.worldbank.org>.
10. Всесвітня торгова організація. – <http://www.wto.org>.
11. Міжнародний валютний фонд. – <http://www.imf.org>.
12. Програма розвитку ООН. – <http://www.undp.org>.
13. Організація Об'єднаних Націй. – <http://www.un.org/> (<http://www.un.org/russian/> - російськомовна версія сайту).

Елітарні структури

14. Interaction council (Рада взаємодії). – <http://www.interactioncouncil.org/>
15. World economic forum (Всесвітній економічний форум). – <http://www.weforum.org/>
16. Club of Rome (Римський клуб). – <http://www.clubofrome.org>
17. Trilateral comission (Трьохстороння комісія). – <http://www.trilateral.org/>
18. The global development rechearch center (Дослідницький центр НУО). – <http://www.gdrc.org/ngo/index.html>.
19. The Nuclear Control Institute (Інститут контролю над ядерними технологіями). – <http://www.nci.org/index.htm>.
20. Інститут за глобальну етику. – <http://www.globalethics.org>.
21. Центр дослідження конфліктів і проблем безпеки. – <http://www.fsk.ethz.ch>.
22. Foreign policy center (Центр зовнішньої політики Великобританії). – <http://fpc.org.uk>.
23. РЕНД-корпорейшн (RAND-corporation). – <http://www.rand.org>.

Варіант 2

1. Знайти на Інтернет-сайтах інформаційні матеріали згідно з вибраним варіантом.
2. Чітко визначити сутність проблеми і конкретну мету дослідження.
3. Проаналізувати зміст матеріалів і побудувати модель міжнародних відносин, адекватну розглядуваній проблемі та цілі дослідження.
4. Побудувати прогнози ситуації на найближче майбутнє.
5. На основі отриманих результатів дослідження підготувати інформаційно-аналітичну довідку.

Варіанти і проблематика дослідження

Варіант завдання	Проблематика (рівень / тип проблем)	Суб'єкт міжнародних відносин				
		Україна	Захід на Європа	ЦСЄ	США	Росія
1.	Загальносвітові					
2.	Регіональні					
3.	Політичні					
4.	Економічні					
5.	Військові					
6.	Інформаційні					

IV. Політика оцінювання

Сам факт відвідування лекцій та семінарів фіксується, але не оцінюється. Оцінюється виключно робота, яку студенти виконують на заняттях. Крім того, студентам рекомендується відвідувати заняття, оскільки на них викладається теоретичний матеріал та розвиваються навички, необхідні для виконання семестрового індивідуального завдання.

Система оцінювання орієнтована на отримання балів за активність студента, а також виконання завдань, які здатні розвинути практичні уміння та навички. Пропущені контрольні заходи. Студенти мають змогу відпрацювати ті семінари, на яких вони не відповідали. Відпрацювання здійснюється шляхом усних відповідей за темою заняття. Відпрацювання «оптом» в кінці семестру не приймаються.

В кінці семестру дозволяється написати модульні роботи, які були пропущені з поважних причин.

V. Підсумковий контроль

На іспит виносяться основні питання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Питання та форму проведення іспиту визначає викладач у силабусі.

Якщо формою підсумкового семестрового контролю є залік, у випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг студент може дібрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему, написавши підсумкову КР тощо).

Порядок проведення заліку визначає викладач у силабусі. Питання, завдання заліку зазначати не обов'язково.

VI. Шкала оцінювання

Методи та засоби діагностики успішності навчання

Поточне тестування; оцінка за навчальний проект; підсумковий письмовий тест або залік в усній формі.

1 семестр

Модуль 1								Модуль 2	Модуль 3	Загальна кількість балів
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2				ІНДЗ	МКР 1-2	
Сем.1	Сем.2	Сем.3	Сем.4	Сем.5	Сем.6	Сем.7	Сем.8	8	30/30	100
4	4	4	4	4	4	4	4			

2 семестр

Модуль 1							Модуль 2	Модуль 3	Загальна кількість балів
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2			ІНДЗ	МКР 1-2	100
Сем.1	Сем.2	Сем.3	Сем.4	Сем.5	Сем.6	Сем.7	8	30/30	
4	4	4	4	4	4	4			

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
	для екзамену (1 та 2 сем.)

90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60-66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

ВІІ. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Міжнародні системи та глобальний розвиток. Програма навчальної дисципліни. – Луцьк: СЛУ, 2017.
 2. Міжнародні системи та глобальний розвиток. Методичні вказівки для студентів освітньої програми – «Міжнародна інформація». – Луцьк: СЛУ, 2017
 3. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні системи. Світова політика. – К.: Фада. ЛТД, 2001. – 224 с.
 4. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні системи та глобальний розвиток: Навчальний посібник. – К.: ВПЦ „Київський університет”, 2004. – 314 с.
 5. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. - 606 с.
 6. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.
 7. Тихомирова Є. Б. Паблік рилейшнз у глобалізованому світі: монографія / Є. Б. Тихомирова. – К.: Наша культура і наука, 2004. – 489 с.
 8. Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі: Монографія. – Рівне : видавець О. М. Зень, 2009. – 479 с.
- 2. Додаткова література**
9. Арон Р. Мир і війна між націями. – К., Юніверс, 2000. – 688 с.
 10. Бжезинский Збигнев. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 256 с.
 11. Богатуров А.Д., Косолапов Н.А., Хрусталеv М.А. Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений. М.: Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2002. (<http://obraforum.ru/Essays.htm>)
 12. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире. Пер. с англ. П. М. Кудюкина. Под общей редакцией канд. полит, наук Б. Ю. Кагарлицкий — СПб.: Издательство «Университетская книга», 2001. – 416 с. (<http://www.alleng.ru/d/polit/pol049.htm>)
 13. Василенко И.А. Политическая глобалистика: Учебное пособие для вузов. – М.: Логос, 2000. – 360 с.
 14. Введение в теорию международных отношений. Учебное пособие / Отв. ред. А.С. Манькин. М., 2001.
 15. Восток/Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений. / Учебное пособие под ред. А.Д.Воскресенского. М., МГИМО, 2002. – 528 С.
 16. Гаджиев К.С. Геополитика. – М.: Междунар. отношения, 1997. – 384 с.
 17. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
 18. Глобалистика. Энциклопедия./ Гл.ред. И.И.Мазур, А.Н.Чумаков. М. 2003. – 1328 С.
 19. Дергачев В.А. Геополитика. – К.: ВИРА – Р, 2000. – 448 с.
 20. Дергачов В.А. Глобалистика. М.: ЮНИТИДАНА, 2005. – 303 С.
 21. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. – М.: Арктогея, 1997. – 608 с.
 22. Лебедева М.М. Мировая полика в XXI веке: акторы, процессы, проблемы. – 142 с., М.; МГИМО – Университет, 2009. – 142 с

23. Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование в условиях стратегической нестабильности. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 272 с.
24. Панарин А.С. Философия политики. – М.: Новая школа, 1996. – 423 с.
25. Система, структура и процесс развития современных международных отношений / отв. ред. В.И. Гантман – М.: Наука, 1984. – 422 с.
26. Современные глобальные проблемы мировой политики: Учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. М.М.Лебедевой. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 256 с.
27. Современные международные отношения. Учебник / под ред. А.В. Торкунова. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2000. – 584 с.
28. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века. М., ЭКСМО. 2002. – 512 С.
29. Хонин В.Н. Теория международных отношений. Общая часть. – К.: Акаем-Пресс, 2005. – 456 с.
30. Цыганков П.А. Теория международных отношений. – М.:Гардарики, 2002. – 590 с.
31. Цыганков А.П. Цыганков П.А. Социология международных отношений: Анализ российских и западных теорий: Учебное пособие для студентов вузов / А.П.Цыганков, П.А.Цыганков. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 238 с